

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р **Росица Йорданова** – преподавател по Реторика във ВСУ „Черноризец Храбър”, Варна

- относно материалите, представени от **гл.асистент д-р Нели Георгиева Стефанова**, единствен кандидат за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент” по професионално направление „Хуманитарни науки” 2.3. ФИЛОСОФИЯ (РЕТОРИКА), обявен от СУ „Св.Климент Охридски” в ДВ, бр. 91 / 14.11.2017 г.

I. Кратки данни за професионалното развитие на кандидата

Гл. асистент д-р Нели Георгиева Стефанова е завършила СУ „Св. Климент Охридски”.

- Специализация по журналистика (1998), ПУ „Паисий Хилендарски”
- Факултет по начална и предучилищна педагогика Бакалавър по логопедия (2000);
- Магистър по специална педагогика (2002);
- Защитава докторска дисертация на тема: „Реторическа аргументация в италианския политически дебат от края на ХХ век (Преходът от Първа към Втора италианска република)” във Философския факултет, катедра „Реторика” на СУ „Св. Климент Охридски”, с научен ръководител доц.д-р Виржиния Радева (2012);
- С решение на Факултетния съвет на Философския факултет от 16.X.2012 (въз основа на конкурс за главен асистент, проведен на 4.X.2012 г.) от 29. X. 2012 е назначена като главен асистент, доктор, в катедра „Реторика” към ФФ на СУ „Св.Климент Охридски”.

II. Изследователска (творческа) дейност и резултати

Гл.асистент д-р Нели Стефанова участва в конкурса с една **монография „Политическа реторика. Съвременни тенденции”** (2017), УИ „Св. Климент Охридски”, София (396 с.); учебно помагало **„Кратък терминологичен справочник по обща и политическа реторика”** (2015), УИ „Св. Климент Охридски”, София, (323 с.) и **8 публикации** в български и международни научни издания.

Публикациите свидетелстват за интензивна изследователска работа, трайно ориентирана към базисни проблеми и актуални аспекти на политическата реторика и политическата комуникация. Респектира прецизното познаване на изследванията в нашата и чуждата литература, умението на авторката да открива и систематизира новите идеи, ориентирането към съвременни модели на проявления на политическата реторика, които за първи път са предмет на теоретично осмисляне.

Монографията „**Политическа реторика. Съвременни тенденции**” (2017) издадена от СУ „Св. Климент Охридски”, предлага широкомащабен поглед върху „панорамната картина на реториката с политически знак на фона на глобалните тенденции”. Значимо достойнство на изследването е изборът на централния изследователски въпрос. Логическа строгост и ясен почерк характеризират цялостната разработка, която е повече от панорамна картина на реториката с политически знак. Постигната е многопластовост, интердисциплинарност на анализа, присъща на сложните социални феномени „политическа комуникация” и „политическа реторика”.

Безспорно свидетелство за модерно информиран избор са множеството публикации на различни автори и концепции, сред които Ю. Хабермас, Х. Аренд, Д. Херадстейд, С. Хънтингтън, G. Mazzoleni, P. Ricci, M. Edelman, V. Lo Cascio, S. Bentivegna, Brett Feldman и др., на българските автори Д. Александрова, В. Руменчев, Ив. Мавродиева, О. Харизанова и др. Ключови, в защитената нова авторска позиция, са двете понятия: *политическа реторика* и *политическа комуникация*, които са анализирани в динамиката на тяхното историческо развитие, взаимодействие и съвременни тенденции.

Безспорно качество на авторката е научната строгост и прецизност в отношението към *терминологията* на реторическата теория. Лаконично представена, историята на обособяването на термините „политическа реторика” и „политическа комуникация”, съдържа предпоставките за формулирането на основната теза на авторката: „политическата реторика е основен по своята значимост компонент на един по-сложен и по-мащабен процес на политическа комуникация”, „политическата реторика и политическата комуникация не могат да бъдат разглеждани и анализирани независимо един от друг”, „политическата реторика се реализира в полето на политическата комуникация” (с.24-25). *Прецизирането* на смислите на понятията е белег на научна строгост, която авторката проявява във всеки етап на анализа - от синонимията *реторика, красноречие, ораторско изкуство*, през обособяването на термините в полетата на политическите реторически родове: парламентарно красноречие, дипломатическо красноречие, военно-политическо красноречие; президентската реторика като съвременна форма на политическо красноречие; политическият език и терминологията, която съответства на съвременната типология в новата политическа реалност, до популизма. Терминологията, която е подбрана да присъства в познавателното поле на изследването принадлежи на различни теоретични области. Авторката ерудирано въвежда в анализа нови, не-използвани, не-популярни понятия, които са предизвикани от съвременните процеси в политическата комуникация и са станали предмет на изследване. С присъщата ѝ професионална чувствителност към детайлите в глобалните динамични промени на политическата реторика, тя не само обогатява и прави по-плътна, пластична и нюансирана търсената „панорамна картина”, но постига и качеството *разбираемост*. Стремещът към *разбиране* пронизва семантичното изграждане на текста, което го прави елегантно реторичен - четивен и диалогичен.

Достойнство на изследването са *систематизацията и преосмислянето на взаимодействието политическа реторика и политическа комуникация*, обоснованият избор за анализ на *съвременните тенденции в родовете и видовете политическа реторика: парламентарна, дипломатическа, военно-политическа, президентска*. В процеса на паралелното им представяне се налагат изводите: класификацията на жанровете на политическата реторика по-често не включва дипломатическото красноречие, в публикациите по реторика тя не присъства като изследователски проблем; дипломатическото и военно-политическото красноречие са анализирани предимно и само в тясната професионална среда. Избирайки най-чувствителната за промени територия, тази на видовете/ жанровете в реторическите класификации, авторката доказва предимствата на теоретичния анализ, който ситуира сложните феномени в контекста на реториката.

Анализът обогатява представата за *парламентарното красноречие* с обозначаването на проявленията, които се наблюдават въпреки неговата „външна, строго кодифицирана” и „консервативна” форма. Авторката характеризира *парламентарното красноречие* като „твърде гъвкава материя, променяща се паралелно на всеки нов избор и всяка следваща легислатура”. Отражението на промените в правилника прави възможно, обогатяването във функциите прозрачност и публичност на българския парламент, с дейността на *комуникационния форум като трибуна на гражданското участие*, регистриран като нова тенденция. Прецизно са направени съществени терминологични уточнения свързани с употребата на *парламентарно красноречие* и *парламентарно общуване*. Твърдението „красноречието е еманация на словотворческия процес и предполага висока стилова и художествена стойност”, отнесено към парламентарната реторика, открива нова изследователска перспектива: как влияе присъствието на популистките партии и политическият им език в парламентарното общуване.

Разглеждането на *дипломатическото красноречие* като вид на политическото красноречие е безспорен принос в *конструирането и обогатяването на съвременната реторическа класификация*. Новата позиция на авторката „*Дипломатическото красноречие не съществува като самостоятелна и независима категория*” (с.167) дава успешен старт за анализ на неговата специфика. За първи път теоретично са анализирани присъщите особености на дипломатическото красноречие: „*подчертано представителен и елитарен характер ; прилага самобитен вид символика и естетизъм във вербалните и невербални форми на общуване; реализира се при строг комуникативен регламент, не допуска разностранни интерпретации на посланията; притежава церемониален и протоколен характер*” (с.167-168). Успешният анализ на реторическите аспекти на посочените особености обособява нова и перспективна изследователска територия на реториката. Елитарният характер на дипломатическото красноречие се отразява и в качествата на дипломатическия оратор, които са класифицирани в групи: *базисни/ природни; придобити в дипломатическата кариера (социално-политически и комуникативни)*. Присъединявам се изцяло към авторската оценка на приносите в анализа на дипломатическото красноречие.

В съществуващата литература *военно-политическото красноречие* се разглежда предимно във военно- специализирана среда. Въвеждайки военно-политическото красноречие в разработката, целта на авторката е „да бъде представен феноменът военно-политическо красноречие в неговия актуален облик” (с.254). В съвременния макрополитически контекст, който ражда своите нови форми на военно ораторство, авторката открива достатъчно основания за защита на становището, според което „военното красноречие е една от разновидностите на политическото красноречие и имплицитна част от политическата реторика”. Терминът „военно- политическо красноречие” обхваща „цялата същност на явлениято, което оперира на границата на политическото и военното измерение; той отразява както реторическото общуване в професионална военна среда, така и комуникативното взаимодействие при съвременни форми на военни конфликти, упражняване на терор и употреба на сила” (с.255). Принос на авторката е представянето и анализа на *реториката на тероризма* в контекста на глобалните съвременни проявления на военно-политическа реторика, което открива *нова изследователска перспектива*.

Заслуга на авторката е анализът на *президентската реторика* като една от съвременните форми на политическото красноречие. Във финала на Втора глава (5.2) авторката извежда съвременните тенденции в политическата реторика (*актуалните проявления; медиезиране на политиката; криза на политическите идеологии; опростяване и упадък на политическия език; изгубване на точния смисъл и многозначна употреба на думите; политическо персонализиране и политическо мълчание*).

Постижение на авторката е обоснованата нова типология на политическия език, която обогатява теорията с детайлизиране на популисткия език, езика на омразата. И последвалата характеристика на *популистката реторика*, която финализира разработката, ми дава основание да оценя предимствата на направения от авторката концептуален избор за представяне на съвременния облик на политическата реторика. Включването на тематичните видове красноречие (парламентарно, дипломатическо, военно-политическо) с акцент върху „техните жанрови, функционални и инструментални проявления” дава възможност да бъдат уловени и улавяни „пулсациите” в организма на политическата реторика. Авторката успява да прави изводи, разполагайки ги към всяка от отделните части. Не по-малко значима е перспективата, която се открива, ако се изследва взаимодействието между елитарното дипломатическо красноречие и парламентарното красноречие, влиянието на популизма в традиционни пространства на парламентарното, дипломатическото и военно-политическото красноречие.

Учебното пособие **„Кратък терминологичен справочник по обща и политическа реторика”** (2015), издаден от УИ „Св. Климент Охридски”, е първи научен труд, специализиран върху терминологичния апарат на общата и политическата реторика в нашата литература. Заслужават внимание сполучливо намерените подходи, оригиналната авторска концепция, както и надеждната теоретична база публикации на английски, италиански, руски, френски и български автори, на които справочникът

дължи своята безспорна академична стойност. Заслужава уважение умението на авторката да *систематизира, да подрежда*, съобразно избраната изследователска *цел*: „да предостави специализирана информация относно терминологичния апарат на реториката и по-конкретно да запознае читателя с реторическото съдържание, реторическите функции и реторическата употреба на представения инструментариум” (с.11). Още по-навременна е тази цел в ситуация на неограничена „терминологична пъстрота и прекомерна освободеност в боравенето с нейния инструментариум, като в отделни случаи се стига дори до компрометиране на смисъла на понятията и до дискредитиране на техните реторически функции” (с.12). Достойнство на предложения от авторката модел е полезността да служи не само за ориентиране, но и за *организация* на понятийния хаос, *за разбиране* на ключовите акценти в реторическата аргументация, което прави Справочника навременен и значим със своята познавателна и прагматична насоченост. Постигане на авторката е, че всяка статия е изпълнена в *строго логически конструирана схема: етимология на думата; определение на понятието в контекста на науката, в която е обосновано; анализ на неговата употреба в реторическия контекст; реторическите функции; конотации*. Успешно е избран начинът за разкриване на съдържанието на основните понятия в динамиката на реторическите изследователски процеси и ораторски практики. С въвеждането на *нови термини, стилистични фрази, ролеви игри, реторически техники, символи* от различни източници – български, италиански, английски, френски, авторката целенасочено се стреми да стимулира реторическата компетентност – познавателна и прагматична, чрез разширяване на реторическото познание, обогатяване на научния и обучителен инструментариум на реториката. Термините от областта на политическата реторика и дипломатическото красноречие като разновидност на политическата реторика, обогатяват теорията на реториката, нейните аргументативни и стилистични анализи. Качествата прецизност, коректност, ясен почерк определят значимите достойнства на авторската работа.

За участие в конкурса гл. асистент, д-р Нели Стефанова е представила 8 статии, от които **3** са отпечатани в научни сборници на СУ „Св.Климент Охридски”, **2** са публикувани в електронно списание „Реторика и комуникации” на български език, **1** публикация в издание на БАН, „Психологически изследвания”, **2** публикации в италиански академични издания. Представените за конкурса публикации са направени след 2012 година, когато е защитила дисертация и е получила научната степен „доктор”.

Статията **„Българската метафора” в италианския политически и медиен дискурс**(2016) е посветена на неизследван в българската литература феномен на италианската политическа реторика. Авторката проследява върху богат теоретичен и емпиричен материал историята и съвременната употреба на „българската метафора” в политическия език и медийната комуникация. С присъщата професионална чувствителност към *коректност* в употребата на понятията, носители на ценностни послания, авторката формулира логическите въпроси, с които са озаглавени обособените части на статията. В първата част *„Златна ера за „българската*

метафора” представя „най-отчетливите характеристики на италианската политическа реторика”. Във втората част *„Какви са причините за метафоричната употреба на „българско”?* въвежда в анализа политическата машинация „манипулация”, чиято цел е „умишлена подмяна на мишената”, създаването на стереотипи, изразяващи стремежа на политическия елит да запази статуквото. В последвалите три части: *„Историческите извори на българската ерес”, „Ерес” или различно мислене?”* и *„Приноси на богомилството в европейското културно наследство”* предлага тълкувания на исторически факти и значения, посочва конкретни интерпретации, родени в контекста на различни идеологии. В заключителната част *„Реторика и политика”* са анализирани политически, психологически, културни, лингвистични аспекти на релацията *реторика и политика* в тяхната интердисциплинарност.

В статията **„Реторика и тероризъм”(2017)** авторката анализира новата съвременна релация *реторика и тероризъм*. Изходна позиция е разбирането, съгласно което реторическите и комуникативни измерения на терористичната дейност могат да бъдат разглеждани като съвременна форма на военно-политическо красноречие. Дефинирани са основните понятия на анализа: *тероризъм, видове тероризъм, корените на тероризма в древността, характеристиките на религиозно мотивирания тероризъм, съчетаващ религиозни и политически цели, наличието на тероризъм в християнството*. Посочени са идейните мотиватори на религиозния тероризъм: *религиозна обстановка, идеята за свещенна война (джихад); идеята за възмездието*. Терористичните актове са вдъхновени от реторическите цели на посланията: *признаване; принуда; заплаха; провокация*. Специално внимание е отделено на въпроса: *Какви стратегии за комуникация способстват „завладяването на умовете?”* В отговора са цитирани данни от изследвания, които конкретизират различните модерни комуникационни възможности на виртуалната среда. Въпросът: *Съществува ли динамика в определянето на целевите аудитории и враговете?* се свързва с идентифициране на терористичните послания, съобразно реторическите цели на лидерите. Образът на врага в реториката на противопоставянето на Ал Кайда е насочена срещу две целеви аудитории – близокоизточната и западната. В реториката на Ислямска държава враговете са шиитската мюсюлманска общност, евреите и всички християни. Плод на добросъвестно проучване на подбрани източници, статията притежава богата познавателна стойност.

„Мърдърборд” и тренингите по реторика, електронно научно списание „Реторика и комуникации”, бр.23, юли 2016, в съавт. с Я. Събева. Статията има строго определена учебна цел, която е трансформирана в конкретни задачи: да представи установената методика на „Мърдърборд” като компонент на реторическите тренинги; да покаже каква е същността на метода и неговите специфични стратегии и задачи; как да бъде предварително готвен презентаторът за „тежки устни презентации пред недоброжелателна аудитория”. Предложени са допълнителни детайли, съобразени с приложението на методиката в политическата комуникация, бизнес комуникацията и в обучението по реторика. Статията е ценна и полезна „за утвърждаване на практико-приложната страна на науката за убеждаващата комуникация”.

Нови реторични форми за спечелване на електорален консенсус – реторика на „Движение 5 звезди” на Бепе Грило, електронно научно списание „Реторика и комуникации”, бр.20, ноември 2015. Интересът към съвременната италианска политическа реторика стимулира откриването на нетрадиционни, нови методи за политическа пропаганда. Авторката анализира „Движение 5 звезди” на Бепе Грило, неговата успешна предизборна кампания чрез социалните мрежи, като съвременна тенденция: налагането на нов граждански виртуален модел в политическата комуникация, процесите на приближаване към нов тип „дигитална демокрация”. Теоретичното осмисляне на създадения *публицистично-диалогичен и медиен модел на политическа комуникация* предага Джанпиетро Мацолени. Статията открива нови перспективи за теоретичен анализ на принципите и функциите на виртуалната реторика.

Политически дебат – реторическа технология, сп. Психологически изследвания, ИИНЧ – БАН, Департамент Психология, №2/2014, с.338-344. Статията е плод на трайно проявяваната от авторката професионална чувствителност към *коректната/некоректната* употреба на термините, особено когато са свързани с политиката. Според нея обосноваването на точната концепция за термина „политически дебат” би довела до неговото коректно използване и до по-голяма обективност на политическите анализи. Целта на статията е „да прецизира концептуалната рамка на феномена „политически дебат” и да разкрие неговата реторическа технология – да покаже, че това е конструкт, който притежава точни научни съдържателни граници, видово-подвидово деление, структурни компоненти, ясни процедурни правила, различни нива на реализация в сферата на политиката и обособени критерии за оценка” (с.339). Какви са стъпките към реторическата технология на термина избрани от авторката. Първата е да бъде изяснена същността на политическите дебати. Според дефиницията на С. Бентивеня политическият дебат е „най-често публична съпоставка на противопоставени тези”. Тя насочва към отличаващата го специфика, онована на *спора*. Логически следва разглеждането на структурните компоненти, присъстващи във всеки един дебат, с акцент върху характеристиките на политическия дебат: *медийният характер*, гарантиращ тяхната публичност; *състезателният дух* с елементи на явно съперничество и антагонизъм; *директната конфронтация между страните* (с.340) Теоретичното разглеждане на съществени страни на феномена „политически дебат” е потърсено в съвременни публикации: връзката *политически дебати-медии* (С. Бентивеня); *трите нива за реализация* на политическите дебати (М. Кота); *аргументацията като имплицитна част от политическите дебати* (Д. Александрова); *три вида аргументация в критичната дискусия и дебатите* (Ф. Еимерен, Р. Гротендорст); *основна цел на политическите-участващи в дебата и трите тактически реторически подхода* (Б. Фелдмън); *критерии, които определят политическия дебат като успешен* (С. Бентивеня). С обосноваването „ясна концепция на термина, както и неговото коректно използване” статията предлага нови възможности за обективност в политическите анализи.

Теория на аргументативната граматика на Винченцо Ло Кашо, сборник „Теория и история на реториката” , УИ „Св. Климент Охридски”, София, 2014, с.304-322. В предложената статия авторката си поставя задачата „да маркира най-значимите аспекти” от теорията на аргументативната граматика (2009) на италианския лингвист Винченцо Ло Кашо, да популяризира в българска среда „най-модерната концепция днес” (с.307). Представени са различните аспекти на аргументацията: диалектически аспект – взаимодействие, насочено към договореност; реторически аспект – аргументативен модел; категориите на аргументативната граматика; реторическите специфики на видовете аргументи и т.н. Статията съдържа основните приноси на теорията на аргументативната граматика, сред които авторката посочва прецизирането на съдържанието и коректната употреба на някои базови за теорията на аргументацията понятия (с.320). Безспорна е нейната практико-приложна стойност.

III. Учебна и преподавателска дейност.

От 29.X.2012 гл.ас.д-р Нели Стефанова е редовен преподавател в катедра „Реторика” с обща натовареност 460 ч., от които 260 лекции и 200 упражнения в бакалавърската степен. В магистърска степен общо 210 часа, от които 120 лекции и 90 упражнения. Лекционните курсове на кандидата включват теми от реторическата проблематика, които са във фокуса на нейната изследователска дейност: *Политическа реторика и водене на преговори, Реторика и комуникативни умения, Комуникативни умения: презентации и дебати, Комуникативни умения и работа в екип, Комуникативни умения.* В Магистърската степен курсовете включват *Политическа реторика (лекции и семинари) и Невербална комуникация (упражнения.)*

Научно ръководство на магистранти, показва богат репертоар от теми: *„Реториката на протестите в България (февруари 2013 – януари 2014)”, „Съвременни форми на военно-политическо красноречие – реторика на Ал Кайда”, „Софистиката в съвременния медийно-политически дискурс”, „Папа Франциск – новата реторика на Ватикана”.*

IV. Административна и обществена дейност

Д-р Нели Стефанова е член на БАР (Българска асоциация по реторика); член и автор на Istituto di Studi Politici ”S.Pio V”, Рим, Италия

V. Лични впечатления

Гл.ас. д-р Нели Стефанова е професионалист, с когото общуването е обогатяващо. Финес и интелигентност допълват амбициозната й отдаденост на работата, в което съм се убедила през изминалите 10 години на сътрудничество.

VI Заключение

В заключение, след запознаването с представените в конкурса материали, изразявам своята **положителна оценка и препоръчвам** на уважаемото Научно жури да предложи на Научния съвет на Софийския университет „Свети Климент Охридски” да **избере**

гласистент д-р Нели Георгиева Стефанова да заеме академичната длъжност „доцент” в професионално направление 2.3. Философия (Реторика). Убедено ще гласувам „за”.

23 февруари 2018

Доц. д-р Росица Йорданова